

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Udrag fra Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 1. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius05val-shoot-idm140381312266560/facsimile.pdf> (tilgået 06. maj 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

INDLEDNING.

I.

DEN 2. Septbr. 1537 blev Palladius viet til Superintendent over Sjællands Stift. Samme Efteraar træffer vi ham i fuld Virksomhed (se Rørdam, Univ. Hist. I. 514 f.). Først visiterede han Købstæderne, derefter Landsognene. I *En Traktat* etc. 1553 (Bind II. S. 314) skriver han selv om disse sidste Visitatser:

„det er nu, ti aar liden, ieg . . viliterede alle fogne Kircker, her vdi Sielandtz Iticth, oc haffuer icke liden verit mig mueligt, at fare Iaa igennem Sieland, Sogen fra logen . . vdi trehundrede oc halffemtelinds tiffue logne Kircker . .“

Det ses heraf, at Sogne-Visitatsen i sin Helhed har omfattet 390 Kirker, og at den Visitats, Palladius afsluttede for „ti aar siden“ — altsaa c. 1543 — var den sidste fuldstændige Visitats, han gennemførte. Da det er udelukket, at han i Tiden fra Efteraaret 1537 til c. 1543 skulde have naaet igennem mere end én Visitats, har denne (første og sidste) fuldstændige Visitats altsaa strakt sig over femsex Aar. Dette bekræftes ved en Ytring i et 1543 affattet Brev, hvori han siger, at hans Visitats næppe kan fuldføres i et Femaar (se ndf. S. 2).

Fra Sv. Grundtvig i 1872 udgav Visitatsbogen, har det været en almindelig Antagelse, at Palladius har skrevet Visitatsbogen, i den Form vi kender den, i Midten af det Femaar, der udgjorde hans første (og som man har ment afsluttende) Visitats, d. v. s. man har tidsfæstet Affattelsen til „1540 eller 41“ (jfr. G.s Udg. S. XVII). Denne Tidsfæstelse er naaet paa Grundlag af en enkelt Sætning i Visitatsbogen. Hvor Talen er om Hans Skram i Farringløse, hedder det (ndf. S. 134 L. 1 f.): „der er jo giordt bøn for hannom nu miere end udj halfftridie hundrede sognekirker, som ieg haffuer offuerfaret med den arbed och flyttighed, ieg giør

v.

1

idag hoß eder". Heraf har man sluttet, at Palladius paa det Tidspunkt ialt havde visiteret halvtredje hundrede Kirker og ikke flere. Men det er en dristig Slutning. Sæt at Palladius overhovedet intet har anet om den fattige Bonde Hans Skram, da han visiterede de første Par Hundrede Kirker, ja sæt at Hans Skram først er blevet „besat“, da Palladius var Halvdelen af sin Visitats igennem! I saa Fald maa Sætningen tolkes saaledes: „saa snart jeg erfor Hans Skrams Skæbne, har jeg ladet bede for ham i Kirkerne — det er indtil Dato i 250 Kirker“; og da maa disse Kirker fordeles med 190 paa den første Visitats og 60 paa den næste Visitats. M. a. O.: det eneste Sætningen forudsætter er, at der paa det Tidspunkt, den skrives, mindst har været Visitats i 250 Kirker, d. v. s.: den kan tidligst være skrevet omkr. 1540—41 (naar 390 Kirker tager 5-6 Aar, maa jo 250 Kirker tage 3—4 Aar); men den kan være skrevet naar som helst fra da af, indtil Palladius helt ophørte at visitere.

Naar dette sidste Tidspunkt — ligeledes i Henhold til Sv. Grundtvig — sættes til 1543, forekommer ogsaa denne Tidsfæstelse mig forhastet. Grundlaget er det foran citerede Sted i Fortalen til en Traktat: „det er nu ti aar siden ieg . . . visiterede alle sogne kircker her udi Sielandtz sticth“. Af denne Sætning sluttede Grundtvig, at Palladius overhovedet ikke havde visiteret siden 1543 (G.s Udg. S. XV); men det eneste man kan slutte er dog som nævnt, at det er en halv Snes Aar siden, at han har visiteret alle Stiftets Sognekirker, d. v. s. at han har afsluttet en fuldstændig Visitats. Derimod tror jeg i en anden Kilde: det foran omtalte Brev fra Palladius 1543, at finde et Vidnesbyrd, der just viser, at han i 1543 har begyndt en ny Visitats. I dette Brev, der er trykt i Udgaven af *Formula Visitationis* 1555, hedder det: „Mea visitatio, si superstes fuero, vix intra quinquennium finietur“ (se Udg. i *Danske Kirkelove* II. 21). Hermed kan Palladius jo umulig sigte til den afsluttede Visitats, da han overfor denne ikke behøvede at tage Forbeholdet: si superstes